

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● № 10 (3598) ●

● СЕРАДА, 29 МАЯ, 2019

ВЫДАННЕ “ГОЛАС РАДЗІМЫ” ЧЫТАЙЦЕ НА ПАРТАЛЕ ZVIAZDA.BY

У “Сяброў” з Нарвы — сябры на Смалявіччыне
Стар. 3

98 гадоў Лазара Тракцінскага
Стар. 4

Замак моцны сценамі. І традыцыямі.
Стар. 7

СВЕТАПОГЛЯД

Пакуль жывыя — памятаем

Беларусы памятаюць пра вялікую Перамогу, дзе б ні жылі. Як і пра тое, што нашы супляменнікі змагаліся з фашызмам і далёка за межамі Бацькаўшчыны.

Іван Ждановіч

Што яднае людзей у народ? Мова, традыцыі, памяць пра агульнае мінулае... І калі разам узяць важную вяршыню, атрымаць агульную перамогу — гэта ж таксама нагода потым ганарыцца: можа! Здолелі! Таму Дзень Перамогі для нас — дзень святы: гэта ж і нашы бацькі-дзяды-прадзеды выставілі, перамаглі гітлераўскую навалач, сцвердзілі сваё права на годнае жыццё! Важныя для супольнага руху наперад многія іншыя перамогі, праз якія ішоў шлях у Берлін. І ў мінулым нумары газеты мы расказвалі, як напярэдадні Дня Перамогі ў Беларусі адсвяткавалі 75-годдзе з часу знакамітага прарыву фашысцкай блакады партызанскімі брыгадамі Полацка-Лепельскай зоны (“Радасць і боль “Прарыву”, 16.05.2019).

Значна менш увагі, на жаль, надаецца пакуль што месцам іншых бітваў Другой сусветнай, у якіх удзельнічалі, гінулі беларусы за межамі Бацькаўшчыны. А нашы, як вядома, воляй лёсу траплялі ў розныя краіны. Шмат гарадоў, вёсак Еўропы вызвалілі. І не толькі Еўропы! Многія ведаюць са школы: у Пімена Панчанкі ёсць цыкл вершаў “Іранскі дзённік”. Але як там паэт аказаўся? У 1944-м яго як ваеннага журналіста накіравалі “ў складзе частак Чырвонай Арміі ў Іран, дзе ён прабыў два гады”. Можна меркаваць: у складзе тых частак былі яшчэ беларусы...

У гэтым нумары газеты пачытайце тэкст Івана Лапо “95 гадоў Лазара Тракцінскага” — пра ўраджэнца Клімавіччыны, які

Беларускі Неапаля ўсклалі кветкі на мемарыяле ў Монтэ-Касіна

ваяваў у гарах Югаславіі ў шэрагах партызан Супраціўлення. Гэта старонка НАШАЙ гісторыі! Мяркую, іншыя беларусы, ураджэнцы Беларусі маглі там таксама быць. Згадваецца яшчэ: журналіст Раман Ярохін у свой час напісаў дакументальную аповесць “Девчонкі нашы за Верденом” — пра беларуску Надзею Лісавец. Вось бы зняць фільм! Надзея была падпольшчыцай у Мінску, прайшла праз катаванні ў фашысцкім палоне, трапіла на працы на каменяломні ў Францыю, здзейсніла з сяброўкамі пабег — і стала лейтэнантам Французскіх унутраных сіл, удзельніцай Супраціўлення.

Што нашы ў часе вайны траплялі ў Італію — ведаем у тым ліку і з аповесці Васіля Быкава “Альпійская балада”, па якой пастаўлены цудоўны кінафільм. Пісалі мы пра беларусаў-удзельнікаў вялікай бітвы пад Рымам (“Высокае неба Монтэ-Касіна”, 16.09.2015) з яскравым падзагалоўкам: “Змагацца з фашызмам больш чым 70000 нашых суайчыннікаў з Заходняй Беларусі пачыналі яшчэ ў верасні 1939-га”.

Сёлета 19 мая Бітве пад Монтэ-Касіна споўнілася 75 гадоў. І калі Таццяна Пумпулева, кіраўніца Асацыяцыі “BELLARUS”, пісала нам пра тое, як беларусы Неапаля святкавалі там Дзень Перамогі, то ўжо рыхтавалася паехаць у Монтэ-Касіна. І 13 мая размясціла на старонцы ў Фэйсбуку аб’яву: “Паважаныя сябры, беларускія суайчыннікі ў Італіі! Беларуска суполка Неапаля збіраецца наведваць могілкі беларусаў — загінулых салдат у Монтэкасіна ў часе Другой сусветнай вайны. → Стар. 3

АКЦЫ

Узнагароды для спартсменаў

Зал з гарматы ў Мірскім замку быў дадзены 21 мая ў гонар эстафеты “Полымя міру”

На ўрачыстай цырымоніі дырэктар Замкавага комплексу “Мір” Аляксандр Лойка падкрэсліў: знакавы культурны аб’ект апынуўся ў цэнтры спартыўнага жыцця Беларусі, прыняўшы эстафету II Еўрапейскіх гульніў.

І медалі спартфоруму яго арганізатары прэзентавалі ў Мірскім замку. Дызайн распрацавалі ў кампаніі Brama Branding.

У цэнтры медалёў — папараць-кветка, формаю гэта круг накшталт Купальскага сонца. І дыяметр медалёў невыпадковы — 9,5 сантыметраў, бо й жыхароў Беларусі — 9,5 мільёна чалавек. Залатое, сярэбраное і бронзавае пакрыццё падкрэсліваюць годнасць кожнай узнагароды. Даўгавечнасць і зносаўстойлівасць забяспечаць сучасныя нанатэхналогіі: даданне нанаалмазаў.

Спартсмены будуць рады заваяваць такія прыгожыя і змястоўныя артэфекты.

Ганна Лагун

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

“І людзі зьведаюць аб прадзедах сваіх...”

Беларусы Крыма памятаюць: менавіта ў гэтай “краіне сьветлай”, “у белым доме ля сіняй бухты” адышоў у Вечнасць 25 мая 1917 года наш вялікі супляменнік
Максім Багдановіч

І ў зімовую пару, калі нарадзіўся Максім, і напрыканцы мая, калі абарваўся зямны шлях маладога класіка беларускай літаратуры, мы ладзім вечарыны яго памяці. Летась адзначалі й 105-годдзе з часу выхаду адзінай прыжыццёвай кнігі “Вянок” Максіма Багдановіча. І назва майго артыкула ўзята з верша “Летапісец”, з нізкі “Старая Беларусь”, што змешчана

ў “Вянку”. Што ж, услед за паэтам і мы, асабліва з гадамі, задаемца пытаннямі: хто мы такія? хто былі нашы продкі? Адкуль вядзецца наш радавод? Разумеючы вялікую сілу, што лучыць пакаленні, мы імкнемся адшукаць свае карані.

Пра малую радзіму Максіма Багдановіча, ягоных папярэднікаў мы гаваралі й на традыцыйнай леташняй сустрэчы беларусаў Ялты й Алушты ў дзень нараджэння паэта. Імпрэза праходзіла ў аддзеле “Культура Ялты XIX — пачатку XX стагоддзя” Ялцінскага гістарычна-літаратурнага музея. Адкрываючы сустрэчу, Людміла Іванова — яна кіраўніца музея, што месціцца ў гасцінным, прыгожым доме па вуліцы Екацярынінская, 8 — адзначыла: ужо 27 гадоў нязменна збіраюцца сябры-беларусы, каб ушанаваць памяць вялікага сына беларускай зямлі, зноў і зноў дакранацца да духоўнай спадчыны паэта.

Праводзячы ў Крыме літаратурныя вечарыны, фестывалі з нагоды памятных датаў на жыццёвым і творчым шляху

паэта, мы, як вядома, найчасцей згадваем Мінск, дзе нарадзіўся ён у 1891 годзе. Яшчэ — Гродна, дзе сям’я Багдановічаў жыла з 1892 па 1896 год. Потым, ведаем, былі Ніжні Ноўгарад і Яраслаўль, дзе таленавіты юнак становіўся паэтам. Памятаем пра Вільню, дзе друкаваўся яго “Вянок”, узгадваем і фальварак Ракуцёўшчыну на Маладзечаншчыне, дзе Максім летам 1911-га з галавой акнуўся ў жыццё беларускай глыбінкі, адчуў велізарную прыгажосць і сілу спрадвечнай беларускасці ды выдыхнуў думкі й пачуцці, што яго перапаўнялі, у несмяротных, дзіўнай красы вершах. І вось у плыні Гола малой радзімы, які быў абвешчаны ў Беларусі ў 2018-м, а доўжыцца й сёлета, мы вырашалі больш падрабязна пагаварыць пра малыя радзімы продкаў пісьменніка.

Радавод па бацькоўскай лініі

Наша віртуальная вандроўка пачыналася з вёскі Касарычы, што ў Глускім раёне на Магілёўшчыне — раней то быў

Р. Фралоў. Максім Багдановіч. 1966

Бабруйскі павет. Якраз там пачынаецца радавод Максіма Багдановіча па бацькоўскай лініі — ад прапрадзёда Сцяпана Багдановіча. → Стар. 6

ISSN 0439-3619

СУПОЛЬНАСЦЬ

Як прайсці да Нямецкай слабады?

Кіраўніца культурна-асветніцкага аб'яднання "Масты" Вольга Штокман ініцыявала ўзвядзенне ў Мінску помніка, прысвечанага прадстаўнікам нямецкай дыяспары

У Лютэранскім скверы па вуліцы Карла Лібнехта ў Мінску 14 мая адкрыты памятны знак у выглядзе кнігі. На адной яе старонцы выгравіравана выява нямецкага пасялення з кірхай у цэнтры, на другой — роза Лютэра і надпіс: "На гэтым месцы ў XVII — XIX стагоддзях знаходзілася Нямецкая слабада й лютэранская царква". Помнік быў зроблены ў мемарыяльнай майстэрні Аляксандра Бярэзкі ў Мінску.

Ідэя стварэння помніка, яе вонкавага выгляду належаць Вользе Штокман, якая ўзначальвае Культурна-асветніцкае аб'яднанне нямецкай культуры "Масты" і адначасова лютэранскую абшчыну ў Мінску. Яе падтрымалі лютэранская царква Германіі ды Амбулада ФРГ у Беларусі. Амбулада Петэр Дэтмар прысутнічаў на цырымоніі адкрыцця помніка. Вольга Ігараўна вельмі ўдзячная й Мінгарвыканкаму, які дазволіў увекавечыць памяць немцаў, што раней жылі ў Мінску ў тым раёне.

Цяпер яна стараецца, каб побач з Кнігай памяці былі ў хуткім часе ўстаноўлены банеры з кароткімі гістарычнымі звесткамі пра Нямецкую слабаду ў Мінску на беларускай, нямецкай і ангельскай мовах. На іх Вольга Штокман хоча растлумачыць і што такое роза Лютэра, якая ёсць на помніку.

Мы ж даведаліся: роза Лютэра — шырока вядомы сімвал лютэранства.

Вольга Штокман і Амбулада ФРГ у Беларусі Петэр Дэтмар ля помніка

Гэта была пятачка, распрацаваная спецыяльна для Марціна Лютэра па загадзе саксонскага князя Іаана-Фрыдрыха ў 1530 годзе, калі Лютэр знаходзіўся ў Кобургскай крэпасці ў час Аўгсбургскага рэйхстага. Лютэр успрымаў пятачку як кароткі пераказ сваёй тэалогіі ды веры.

Вольга Штокман лічыць, што людзі мала ведаюць пра асобу Марціна Лютэра ў Беларусі. У другой палове XIX стагоддзя ў Мінску стаялі дзве лютэранскія кірхі — адна з іх у Нямецкай слабадзе, дзе жыло каля 2 тысяч немцаў. Вуліцы ў тым раёне называліся: Нямецкая, Лютэранская і Малая Лютэранская. Пазней Нямецкая стала вуліцай Розы Люксем-

бург, Лютэранская — Волаха, Малая Лютэранская цяпер носіць імя Кла-ры Цэткін. Пра Нямецкую слабаду ў Мінску сёння нагадвае Лютэранскі сквер — на месцы былых лютэранскіх могілак. Вольга Штокман, якая добра ведае гісторыю гэтага месца, вырашыла пазначыць яго памятным знакам. Яна імкнецца, каб у Беларусі памяталі, што немцы й беларусы жылі ў згодзе на яе тэрыторыі на працягу многіх гадоў.

Праект "Дыялог", які рэалізуе суполка "Масты" на чале з Вольгай Штокман, прадаўжае дыялог культур, рэлігій, традыцый і гісторыі абодвух народаў.

Ганна Лагун

ПАДЗВІЖНІКІ

Васіль Ліцьвінкі — навуковец з народа

Вечарына памяці вядомага фалькларыста Васіля Ліцьвінкі прайшла на філалагічным факультэце БДУ

Ён, кандыдат філалагічных навук, працаваў у гэтай навучальнай установе: загадваў Навукова-даследчай лабараторыяй беларускага фальклору. Васіль Дзмітравіч сам вельмі любіў традыцыйна-абрадавую культуру і хацеў для іншых прыадкрыць яе скарбы. Мне пашчасціла ў той час працаваць з ім побач: малодшым навуковым супрацоўнікам. Разам са студэнтамі філфака мы ладзілі творчыя вандрожкі па Беларусі, збіралі народную мудрасць: прыказкі, прымаўкі, галашэнні, карагодна-абрадавыя песні, вясельныя абрады, жарты, танцы, розныя музычныя найгрышы. Шмат увагі надавалі рэгіянальным адметнасцям фальклору. Так і павялічваліся фонд лабараторыі — скарбонка, з якой чэрпалі веды студэнты, выкладчыкі як БДУ, так і Дзяржуніверсітэта культуры і мастацтваў, Акадэміі мастацтваў, шматлікія фальклорныя гурты з розных месцаў краіны.

Пад яго кіраўніцтвам прыемна было працаваць, глыбей пазнаваць

Жыў-быў Васіль

Беларусь, духоўную моц і прыгажосць нашых таленавітых землякоў, нашу прыроду, гісторыю й культуру. Дарэчы, вельмі багатыя па змесце манаграфіі тады атрымлівалі й беларускія гурты мастацкай самадзейнасці ў замежжы. Да таго ж, пашыраючы гаючае духоўнае поле беларускага фальклору, Васіль Ліцьвінкі вёў тэлеперадачу "Запрашаем на вячоркі", дзякуючы якой узбагачаўся рэпертуар прафесійных і народных гуртоў.

У тую пару я часта наведваў вёску Верхні Церабязоў — гэта ў Столінскім раёне Брэстчыны. Ехалі мы туды й для таго, каб падтрымаць маці Васіля Дзмітравіча, якая вельмі хварэла. Мы размаўлялі з ёй пра розныя рэчы. Яна ж расказвала мне, як яе маленькі Васілёк бегаў з пружынкай ля сажалкі "босянкі, голянкі, мурзаты". І што вельмі вішчаў-палохаўся, пабачыўшы жабку. А калі трохі падрос, то прасіў дзядзьку Сашу, каб вучыў яго народным спевам. Мой сябар быў, як і я, дзіцем вайны, з гэткай жа прастай вясковай сям'і. А паколькі на тыдзень малодшы за мяне (я нарадзіўся 1 снежня, а ён 7 снежня 1941-га), то я часам жартаваў у сяброўскіх спрэчках: маўляў, старэйшых трэба слухацца. Ён, знаючы цану сялянскай працы, як і вялікую духоўную сілу народнай творчасці, вельмі любіў працавітых вясцоўцаў, імкнуўся назапашанае ў навуковай працы ім жа й вярнуць, а таксама сістэматызаваць, вывучыць, перадаць нашчадкам.

Пра руліцка-навукоўца ў БДУ памятаюць. Вось і нядаўна там на філфаку прайшла фальклорна-этнаграфічная імпрэза "Сцяжынкамі роднай

зямлі": яна традыцыйна ладзіцца ў другім семестры для студэнтаў-першакурснікаў. Сёлета прымеркавана была да Года малой радзімы, ладзілі сустрэчу фалькларысты кафедры тэарэтычнага й славянскага літаратуразнаўства ды супрацоўнікі вучэбна-навуковай лабараторыі беларускага фальклору. З вітальнымі словамі да гасцей і ўдзельнікаў імпрэзы звярнуўся намеснік дэкана па навуковай рабоце Павел Навойчык. Па сутнасці, то была вечарына памяці Васіля Ліцьвінкі: паказвалі фільм пра яго. Стварэнне дакументальнага кіно "Дзякуй, што нарадзіўся...", дарэчы, фундаваў Валеры Сарока — сябар навукоўца, пісьменнік, прадпрымальнік. Валеры Іларыёнавіч — сам з вясцоўцаў, сын франтавіка. Выступіў перад студэнтамі, выкладчыкамі з аповедам пра гісторыю стварэння фільма, пра Васіля Дзмітравіча, якім яго ведалі і памятаюць, падзякаваў яму за жыццёвыя ўрокі, за высокае сяброўства.

Добрыя словы гаварылі й іншыя, хто ведаў Васіля Ліцьвінкі, працаваў разам з ім. А фільм дае магчымасць пабачыць і вёску Верхні Церабязоў, сям'ю фалькларыста, яго землякоў і вучняў.

Напрыканцы цёплай вечарыны гучала любімая песня Васіля Ліцьвінкі "Калі каліна не цвіла...". Яе спявала салістка Тэатра фальклору "Матуліна хага" Кацярына Пяршлевіч, затым падхапіла ўся аўдыторыя.

У бібліятэчную калекцыю Вучэбна-навуковай лабараторыі беларускага фальклору перададзены фальклорна-этнаграфічныя выданні — дар ад гасцей імпрэзы.

Мікола Котаў

СА СТУЖКІ НАВІН

На прысталічнай "арбіце"

Прэзідэнт Беларусі нядаўна знаёміўся з добраўпарадкаваннем і развіццём тэрыторый, прылеглых да кальцавой аўтадарогі вакол Мінска, даручыў больш актыўна развіваць МКАД і прыдарожныя ўчасткі. Аляксандр Лукашэнка надае вялікае значэнне мадэрнізацыі дарог і развіццю прыдарожнай інфраструктуры, бо гэта — твар краіны: "Людзі часта ездзяць па гэтых дарогах. І справа нават не толькі ў тым, што хутка прыедзе шмат гасцей з усяго свету на Еўрапейскія гульні. Калісьці ж трэба было гэтую працу актывізаваць". Прэзідэнту далажылі аб выкананні яго даручэнняў па падтрыманні ў належным эксплуатацыйным стане МКАД і транспартных развязак вакол Мінска, добраўпарадкаванні й развіццю прылеглых тэрыторый. Яму прадэманстравалі пасажырскі транспарт, які будзе выкарыстоўвацца ў часе Еўрапейскіх гульняў, у тым ліку аўтобусы МАЗ і "Нёман", аўтамабілі Geely Atlas. Аляксандр Лукашэнка ў якасці пасажыра аўтобуса, упрыгожанага сімволікай маючых адбыцца II Еўрапейскіх гульняў, азнаёміўся з уладкаваннем кальцавой дарогі.

Медыяфорум у Брэсце

XIV Беларускі міжнародны медыяфорум сабраў экспертаў з розных краін у горадзе над Бугам, праходзіў пад назвай: "Партнёрства ў імя будучыні: журналістыка і сацыяльная абарона грамадства". Пры мяжы з Еўрасаюзам некалькі

Аляксандр Карлюкевіч

дзён вяліся зацікаўленыя размовы пра новую рэальнасць медыяпрасторы — бо цяпер жа навіны, аперацыйныя відэарэпартажы анлайн разлітаюцца ва ўсе куткі свету — з хуткасцю святла. Спрачаліся: як можна канкураваць, і ці варта, з сацсеткамі. Вызначалі: што ёсць якасная журналістыка, што — інфармацыйны шум. Эксперты як з Беларусі, так і з Украіны, Расіі, Ізраіля, Эстоніі, Таджыкістана, Узбекістана, Туркменістана, Сербіі ды іншых краін у нечым сходзіліся (скажам, наконт таго, што аналітыка цяпер запатрабаваная), дзесьці — спрачаліся.

На адкрыцці медыяфоруму намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Уладзімір Жаўняк зачытаў вітальнае слова Аляксандра Лукашэнка і яго ўдзельнікам. У ім гаворыцца, што сёння мы таксама сумесна, як калісьці змагаліся з ворагам у Вялікую Айчынную вайну, "павінны зберагчы агульную гісторыю, не дапусціць перагляду і фальсіфікацыі гераічнага мінулага. Зрабіць не толькі прафесійны, але і глядацкі, чытацкі выбар на карысць журналістыкі праўды, справядлівасці і аб'ектыўнасці".

Выступаючы на форуме, Міністр інфармацыі Беларусі Аляксандр Карлюкевіч адзначыў: прафесіяналам важна збірацца разам, весці размовы

Удзельнікі форуму наведваюць Брэсцкі навукова-тэхналагічны парк

пра надзённыя праблемы ў медыясферы. Адно з пытанняў: як зрабіць, каб нам верыў чытач, каб адкрываў для сябе нешта новае праз медыйныя рэсурсы? Аляксандр Мікалаевіч падкрэсліў: у Брэсце сабраліся спецыялісты з розных рэгіёнаў, і поле для дыскусій — шырокае: сучасная інфармацыя, медыябяспека, сучасныя трэнды інтэрнэт-журналістыкі.

Падрыхтаваў Іван Ждановіч

КАРЫСНЫ ДОСВЕД

У “Сяброў” з Нарвы – сябры на Смалявіччыне

На імпрэзе ў эстонскім горадзе, прысвечанай Дню Незалежнасці Беларусі, выступіць народны ансамбль песні “Пліса”

Звычайна май — насычаны для нас на падзеі месяц. Вось і сёлета, калі 2–4 мая ў Мінску праходзіла XXIII Міжнародная спецыялізаваная выстава “СМІ ў Беларусі”, мы на медыяфоруме прадстаўлялі Эстонію: па запрашэнні Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Леаніда Гулякі, пры спрыянні Амбулсатды Беларусі ў Эстоніі. Вырашылі ехаць за гадзю, каб у горадзе Смалявічы, райцэнтры Міншчыны, зладзіць яшчэ адну важную справу.

Як вядома, Нарвскае беларускае таварыства “Сябры” за амаль 20 гадоў працы шмат зрабіла і прадаўжае рабіць для знаёмства гараджан, жыхароў Эстоніі з Беларуссю, беларускай культурнай спадчынай. Штогод “Сябры” ладзяць вялікія святы беларускай культуры, на іх запрашаем розныя творчыя гурты з Бацькаўшчыны. І шмат ужо спевакоў, ансамбляў з Беларусі выступала ў Нарве! Сёлета ў пачэсны спіс дадаецца цудоўны калектыў, з якім мы пазнаёмліліся летась у верасні: народны ансамбль песні “Пліса” (націск на апошнім складзе!)

Падпісваецца пагадненне

з Акцябрскага Дома культуры Смалявіцкага раёна. Там дырэктар ДК і саліст “Плісы” — Алег Сёмін, а мастацкі кіраўнік гурта — Кастусь Герашчанка. (Падрабязней пра гурт — у тэксце «Пліса» пачалася з “Раніцы”) Таццяна Усковай, ёсць у нэце. — Рэд.) На творчасць многіх ансамбляў Беларусі аказалі ўплыў мулявінскія “Песняры”, і “Пліса” — не выключэнне. Зрэшты, тут будзе лепш хоць адзін раз паслухаць сам гурт са сцэ-

Кіраўніца “Сяброў” Л. Аннус (у цэнтры) з сябрамі з Смалявіцкага райвыканкама

ны. І такая магчымасць у нарвічан будзе ўжо хутка!

Каб запрасіць да сябе артыстаў, мы правялі немалую “пісьмова-тэлефонную” працу. А 1 мая 2019 года ў незвычайнай, урачыстай абстаноўцы было падпісана Пагадненне аб супрацоўніцтве ў галіне культуры паміж аддзелам ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Смалявіцкага райвыканкама і Нарвскім беларускім таварыствам “Сябры”. Уявіце сабе: маёўка, прысвечаная святу Вясны й Працы — яна праходзіла ў фізкультурна-аздраўленчым комплексе паблізу аграгарадка Слабада Пекалінскага сельвыканкама. Там зладзілі летнюю сцэну — прама на ўзлеску. І на той сцэне ў прысутнасці старшыні Смалявіцкага райвыканкама Міхаіла Загорцава, яго намесніка Ігара Кузняцова й жыхароў раёна з беларускага боку дакумент падпісала Вікторыя Колісава (яна выконвае абавязкі начальніцы аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі), з эстонскага — старшыня суполкі “Сябры” Людміла Аннус. І ўжо 6 ліпеня бягучага года ў плыні пагаднення і ў Нарве выступіць гурт “Пліса” — на імпрэзе ў гонар Дня Незалежнасці Беларусі. Як бачым, ні

межы, ні адлегласці — не перашкода, каб сябраваць, пашыраць і паглыбляць беларуска-эстонскія культурныя стасункі.

Пасля Смалявічаў мы паехалі ў Мінск, дзе на выставе “СМІ ў Беларусі” сустрэкалі сваіх знаёмых — беларусаў Латвіі, знаёмліліся з прадстаўнікамі Літвы, Украіны, Расіі. Як заўсёды, апарат Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў меў свой стэнд на выставе, а для нас, белару-

саў замежжа, зладзіў цікавую й насычаную праграму. Запомніцца надоўга паездка ў гарпасёлак Смалавічы Чэрвенскага раёна. Мы наведалі там музей “Прастора Хаіма Суціна” ў Цэнтры творчасці дзяцей і моладзі. Гэты мастак, што нарадзіўся ў беларускім мястэчку, стаў знакамітым у Парыжы, яго працы нароўні з творами Марка Шагала вельмі цэняцца ў свеце вялікага мастацтва. Наведалі мы Палацава-паркавы комплекс Манюшкаў (а цяпер у свеце адзначаецца 200-годдзе кампазітара Станіслава Манюшкі), а таксама Смалавіцкую валюшна-лямцавую фабрыку, на якой вырабляюць валёнкі, коўдры, падушкі. Далей была Свята-Георгіеўская царква і канцэрт навучэнцаў дзіцячай музычнай школы.

Асабліва плённай атрымалася наша сустрэча з Жаннай Раманоўскай, яна кіруе Цэнтрам беларускай культуры з латвійскага Даўгаўпілса. З ёй мы правялі папярэднія перамовы, намечалі сумесныя планы дзейнасці. Мяркуем, што беларусы Даўгаўпілса прыедуць у снежні ў Нарву: на 20-я ўгодкі нарвскіх “Сяброў”. А наш гурт “Сябры” ў другі раз будзе ўдзельнікам “Беларускага кірмаша ў Даўгаўпілсе”.

Людміла Аннус, Віктар Байкачоў,
Нарвскае беларускае таварыства “Сябры”

Ад рэдакцыі. Віншуем, “Сябры”!

З падпісаннем Пагаднення аб супрацоўніцтве ў галіне культуры ў вас цяпер адкрываюцца новыя магчымасці для супрацоўніцтва з Бацькаўшчынай. Пра тое, дарэчы, ёсць і каментар аднаго з чытачоў у Фэйсбуку, дзе Людміла і Віктар падалі невялічкую інфармацыю, фотаздымкі пра падзею. Просім звярнуць увагу таксама іншых кіраўнікоў беларускіх суполак замежжа: Пагадненне аб супрацоўніцтве ў галіне культуры — зусім не фармальнасць, а важны механізм у наладжанні плённага супрацоўніцтва беларусаў свету з Бацькаўшчынай. У прыватнасці, на сайце

<https://belarus21.by> ёсць такія звесткі: “Па выніках рэалізацыі ў 2015 годзе праекта Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў “Адміністрацыйны рэгіён Беларусі — арганізацыя суайчынікаў за мяжой” у апарат Упаўнаважанага паступіла 25 матэрыялаў, у тым ліку ад адміністрацыйных рэгіёнаў Віцебскай вобласці — 8, Гродзенскай вобласці — 3, Мінскай вобласці — 1, Магілёўскай вобласці — 8, г. Мінска — 4, арганізацыі суайчынікаў за мяжой — 1”. Вынікі такой супрацы падводзяцца штогод, найбольш актыўныя ўдзельнікі праекта — заахвочваюцца.

СВЕТАПОГЛЯД

Пакуль жывыя — памятаем

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Сёлета — 75 гадоў з таго часу, як і нашы беларусы змагаліся за гэтую вышыню й злажылі там свае жыцці. Запрашаем далучыцца да Каравану Памяці 19.05.19. Адпраўка з Неапалі на рэйсавым аўтобусе Неапаль — Касіна ў 08.40, за свае сродкі (кошт білета ў 2 бакі —

11 еўра на чалавека)”. Ехаць ад Неапалі — менш за паўтары гадзіны, пададзены быў і тэлефон для сувязі.

І паездка адбылася! Беларускі з вялікім букетам абыходзілі мемарыял, ускладвалі кветкі. Таццяна выклала на старонцы шмат здымкаў — адзін з іх змяшчаем. Хвалююча бачыць беларускія прозвішчы

на плітах мемарыяла, з указаннем: салдаты родам былі з-пад Нясвіжа, Наваградка, Кобрына, Лунінца, Гродна, Браслава, Беластока, Ліды, Ваўкавыска, Дзвіны, Маладзечна... Калі я напісаў у каментары словы падзякі за памяць, за добрую справу, на старонцы Associazione “BELLARUS” з’явіўся адказ: “Дзякаваць нам няма за што. Гэта тое, што цяпер засталася рабіць нашчадкам Перамогі: памятаць гісторыю, бараніць нашы карані! На жаль, не шмат супляменнікаў пра бітву ведаюць. Хочацца, каб больш беларусаў прыязджала наведваць нашых беларускіх хлопчыкаў на тыя могілкі! Мы бачылі: было шмат польскіх аўтобусаў, мастацкіх істаў, скаўтаў, былі нават тыя, хто пешшу з Польшчы прыйшоў! Трэба, каб і мы памяталі, ведалі, прыязджалі наведваць часцей!”

Памятаць — гэта трэба не мёртвым. Гэта паказчык духоўнага здароўя нацыі. І паказчык таго, што мы з вамі — жывыя.

Неапаль. Дзень Перамогі. Салдацкая каша.

ДЫЯЛОГ КУЛЬТУР

Алмацінскі альманах

У Алматы збіраюцца выдаць беларуска-казахскі літаратурны альманах

Гэтая ідэя нарадзілася ў часе Міжнароднага сімпозіума літаратараў “Пісьменнік і час”, які праходзіў у Мінску ў лютым 2019 года. Прадстаўнічая казахстанская дэлегацыя звярнула ўвагу, што ў Беларусі апошнім часам выдадзены шэраг кніг, якія прапагандуюць казахскую літаратуру на беларускай мове. Шмат публікацый казахскіх аўтараў з’яўляецца і ў беларускай літаратурна-мастацкай перыядыцы.

То, пэўна ж, для раўнавагі, палічылі казахстанскія сябры, вяртаючы пра беларускую літаратуру больш расказаць у Казахстане. “Мы вырашылі выдаць у Алматы альманах “Казахстан — Беларусь”, — расказвае вядомы выдавец і пісьменнік Бахытжан Канап’янаў. — Мяркуем, выданне будзе на трох мовах: казахскай, беларускай, рускай. Ужо вызначыліся і з укладальнікамі. З казахскага боку імі будуць паэтэса Любоў Шашкова і літаратуразнаўца Святлана Ананьева”.

(З радасцю адзначым: у абедзвюх гэтых руплівіц — беларускія родавыя карані. Звярніцеся да архіўных нумароў нашага выдання, якія ёсць і ў інтэрнэце, каб даведацца больш пра Любоў Канстанцінаўну, так і пра Святлану Віктараўну. — Рэд.)

Да работы над складаннем альманаха ўжо далучыліся беларускія калегі — Алесь Бадак, Віктар Шніп, Аляксей Чарота. “Канешне ж, — прадаўжае Бахытжан Канап’янаў, — мы перш-наперш пад адну вокладку зборам сучасную літаратуру. У Казахстане добра ведаюць Васіля Быкава, Івана Шамякіна, Рыгора Барадуліна, ды вось пісьменнікі сучасныя — амаль зусім невядомыя. І гэткае становішча трэба выпраўляць. Я ўпэўнены, што й сёння ў Беларусі развіваецца багатая мастацкая літаратура”.

Мяркуецца, што новы альманах выйдзе накладам 5000 асобнікаў. Прычым істотная частка тыражу патрапіць і ў Беларусь.

Сяргей Шычко

ВЕСТКІ З СУПОЛАК

Дзень Перамогі ў Ліепаі

Ужо ў 15-ы раз у Ліепаі з 7 па 9 мая праходзілі імпрэзы ў гонар Дня Вялікай Перамогі

Святочныя імпрэзы ладзяцца Ліепаіскай рускай суполкай з Пасольствам Расіі ў Латвіі, Генконсульствам РФ у Ліепаі. Далучаюцца й мясцовыя беларусы.

7 мая прадстаўнікі мясцовых грамадскіх арганізацый, у тым ліку Ліепаіскай беларускай суполкі “Мара”, Генсульства Расіі ў Ліепаі наведалі мемарыялы й брацкія могілкі ў Прыекуле, Вайнедэ і Дурбэ. А 8 мая былі ўскладанні кветак і вяноў на брацкіх могілках у Ліепаі: на Цэнтральных, Ліўскіх, Паўночных і Тосмарскіх, на месцы смяротнага ранення генерал-маёра Мікалая Дзядаева й месцы масавых расстрэлаў у часе акупацыі Ліепаі з 1941 па 1945 гады — у Шкедскіх дзонах. Памяць ахвяр Вялікай Айчыннай вайны ўшанавалі мінутай маўчання.

З прамовамі на мітынгх выступалі консул Расіі ў Ліепаі,

прадстаўнікі грамадскіх мясцовых суполак, былі дэпутаты Ліепаіскай думы, Латвійскага Сейма. Вядучы мітынгаў Раман Міласлаўскі (старшыня праўлення Ліепаіскай рускай абшчыны) і старшыня Ліепаіскага таварыства ваенных пенсіянераў Рамазан Назараў казалі пра вайсковыя падзеі, якія адбываліся на месцах, дзе ўсталяваны мемарыяльныя могілкі, пра гісторыю мемарыялаў, брацкіх пахаванняў.

На галоўным мітынгу ў гонар Дня Перамогі 9 Мая — ён праходзіў побач з Помнікам абаронцам Ліепаі — ад імя сяброў суполкі “Мара” выступіла Жанна Буйніцкая. Нагадала, што Беларусь адзначае сёлета 75-годдзе Вызвалення: “Мы — нашчадкі дзядоў і бацькоў, якія нам давярылі памяць пра тую вайну, сцяг той Перамогі. Вельмі хочацца, каб вы не забывалі, прыводзілі на месцы пахаванняў сваіх дзя-

На канцэрце ў Ліепаі ў гонар Дня Перамогі выступае беларускі ансамбль “Паўлінка”

цей, унукаў, больш расказвалі ім пра вайну. Мы павінны перадаць памяць далей. Дзякуй пераможцам! Дзякуй тым, хто не шкадаваў свайго жыцця! Вечная слава

жывым і вечная памяць тым, каго ўжо няма з намі!”

Увечары ў Ліепаі быў святочны канцэрт: побач з Помнікам загінулым маракам і рыбакам. Выступіў гурт “Паўлінка” суполкі “Мара”, іншыя калектывы. У часе імпрэзы ў чацвёрты раз у Ліепаі было шэсце “Бессмертний полк”. Яго ўдзельнікі прайшлі калонай па праспекце Курмаяс з фотаздымкамі сваіх сваякоў, якія ўдзельнічалі ў Вялікай Айчыннай вайне. На завяршэнне канцэрта быў святочны салют.

Анжэла Фаміна

Ад рэдакцыі. З Ліепаі Анжэла Фаміна крыху раней даслала інфармацыю пра тое, як гурт “Паўлінка” выступаў на свяце ў Дурбэ, дзе напрыканцы сакавіка праходзіў Дзень народнай музыкі й песні. Падобнае свята, піша Анжэла, у Дурбэ прайшло не ўпершыню, яго арганізатар — дырэктар Дурбскага дома культуры Дайра Вэйландэ. Удзельнічалі ў імпрэзе як латышскія гурты, так і госці з Літвы.

Яшчэ Анжэла Фаміна напісала пра тое, што ўжо шосты год суполка “Мара” з Ліепаі рэалізуе праект “Латвія і Беларусь. Насустрач адзін аднаму”, ім кіруе Жанна Буйніцкая. Удзельнікі праекта — навучэнцы 12-й Ліепаіскай сярэдняй школы, Ліепаіскага тэхнікума, Ліепаіскага мараходнага каледжа. Па традыцыі праект стартуваў у часе прывядзення ў парадак зоны адпачынку “Бэберліні”: там ладзілі Вялікую талаку. Пасля ўборкі тэрыторыі быў і гарачы абед: бульба з мясам, гатаваным на вогнішчы, і гарбата.

Праект будзе доўжыцца да сярэдзіны наступнага навучальнага года: пройдуць віктарыны, лекцыі, выставы. А на завяршэнне будзе паездка ў Беларусь і заключны канцэрт.

ЛЁСЫ ЛЮДСКІЯ

98 гадоў Лазара Тракцінскага

Ураджэнец Клімавіцкага раёна пабачыў вайну з самых розных бакоў: як франтавік, ваеннапалонны, партызан антыфашысцкага супраціўлення ў гарах Югаславіі... Па вяртанні ж у родныя Клімавічы дазнаўся, што яго сям’я загінула ад рук фашыстаў разам з іншымі яўрэямі райцэнтра ў гады акупацыі.

На адной з літаратурных імпрэзаў, што ладзяцца ў Клімавіцкай раённай бібліятэцы, я пазнаёміўся з невысокага росту жанчынай. Сафія Левіт абмовілася пра свайго бацьку. Сказала: ён быў у гады Другой сусветнай вайны ўдзельнікам антыфашысцкага супраціўлення ў Югаславіі. Я папрасіў дачку ветэрана падрабязей раскажаць пра яго баявы й жыццёвы шлях.

“Мой бацька, Лазар Сямёнавіч Тракцінскі, нарадзіўся 10 чэрвеня 1913 года ў мястэчку Мілаславічы Клімавіцкага павеята ў яўрэйскай сям’і, — раскажала Сафія Лазараўна. — Тады быў цяжкі час: хутка пачалася Першая сусветная вайна. Падрастаў юнак — і накаціліся новыя беды. Так сталася, што першая траціна яго жыцця была звязана з ваеннымі падзеямі. Прычым на лёс яго паўплывалі самыя істотныя ваенныя канфлікты Савецкага Саюза 30–40-х гадоў. Мяркуюце самі: у 1932-м бацьку прызвалі ў войска. Ён адслужыў належныя тры гады, вярнуўся дадому. Пасяліўся ў Клімавічах, працаваў шаўцом у арцелі. Ажаніўся, у сям’і нарадзілася дачка. Чатыры гады цывільнага жыцця... А ў 1939-м яго зноў прызвалі для ўдзелу ў вызваленні Заходняй Беларусі. У 1940-м перакідваюць з аднапалчанамі ўжо на Савецка-фінскую вайну, па завяршэнні якой ён вярнуўся дадому. А праз год, 29 сакавіка 1941 года, бацьку зноў мабілізуюць у Чырвоную армію. Служыў ён сапёрам ў бу-

даўнічым батальёне. Вайну сустрэў на мяжы з Польшчай. Пры адступленні пад Мінскам трапіў у палон да немцаў. І разам з іншымі ваеннапалоннымі яго адправілі спачатку ў Беласток, а потым — далей па захопленай немцамі Еўропе”.

Вельмі хутка, вялікімі сіламі наступалі гітлераўцы, рэалізуючы план бліцкрыгу. Байцам падраздзялення, у якім служыў Лазар Тракцінскі, цяжка было пазбегнуць паланення. Такі лёс, як сведчаць архівы, напатакаў сотні тысячаў савецкіх салдат у першыя тыдні вайны. Ды адступленне трэба было спыніць любой цаной — і Наркам абароны СССР Іосіф Сталін 28 ліпеня 1942 года выдаў загад № 227 “О мерах по укреплению дисциплины и порядка в Красной Армии и запрещении самовольного отхода с боевых позиций”. У народзе яго назвалі: “Ні кроку назад!”. Паводле загаду ў Савецкім Саюзе ўсе ваеннапалонныя аўтаматычна трапілі ў лік здраднікаў. Ім, у адрозненне ад

палонных іншых еўрапейскіх краін, не прыходзілася разлічваць на дапамогу “Чырвонага крыжа”. Другой небяспекай для жыцця Лазара Сямёнавіча было яго яўрэйскае паходжанне. Ды ўсё ж яму ўдалося выжыць.

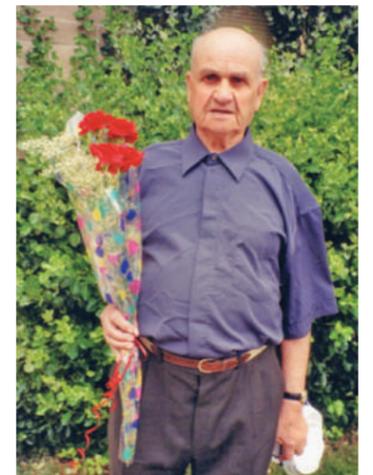
“Бацька раскажаў, што было ў яго спачатку некалькі няўдалых спробаў збегчы з палону, — прадаўжае апавед Сафія Лазараўна. — І ўрэшце яму разам з таварышамі тое ўдалося. Уцекачы далучыліся да югаслаўскага партызанскага руху. Лазар Тракцінскі ў гарах Югаславіі ваяваў як падрыўнік, мінамётчык. Калі верыць запісу ў ваенным білеце, быў узнагароджаны югаслаўскім ордэнам Славы II ступені. (Аднак інтэрнэт падказвае: такой узнагароды ў Югаславіі не было... Гэты факт паграбуе ўдакладнення. — Рэд.). З апаведаў бацькі я ведаю, што ён сустракаўся з кіраўніком антыфашысцкага супраціву югаслаўскіх партызан Іосіпам Броз Ціта, які пасля заканчэння вайны ўзначаліў краіну. Бацька доб-

ра адгукнуўся пра таго мужа-чалавека. У 1965-м Лазар Тракцінскага запрасілі на святкаванне 20-годдзя вызвалення Югаславіі ад фашызму. Але, на жаль, паехаць на Балканы не ўдалося: адносіны ў той час паміж Савецкім Саюзам і Югаславіяй былі нацягнутыя”.

У верасні 1944-га — калі абвастрыліся ваенныя дзеянні, на тэрыторыю Югаславіі ўваходзілі савецкія войскі — Лазар Тракцінскі быў цяжка паранены. Пасля папраўкі вярнуўся ў строй — ужо Чырвонай арміі. Вайну закончыў у Аўстрыі. Ды, як вядома, стаўленне да былых палонных і пасля Перамогі не змянілася. Перад вяртаннем на радзіму яго адправілі ў фільтрацыйны лагер, ён прабыў там з 25 мая па 22 жніўня 1945 года. Вось якім няпростым быў шлях салдата дадому. А пра тое, што ўдзячная была Радзіма Лазару Тракцінскаму за яго ўклад у Перамогі, сведчыць такі факт: у 1985 годзе Лазар Сямёнавіч у ліку многіх іншых ветэранаў атрымаў ордэн Айчыннай вайны II ступені.

Доўгія гады вайны Лазар Тракцінскі не меў вестак ад родных, а калі вярнуўся ў Клімавічы, то дазнаўся, што яго сям’я загінула ад рук фашыстаў разам з іншымі яўрэямі райцэнтра ў гады акупацыі. Гэта быў цяжкі ўдар лёсу, але трэба ж неяк жыць далей. І ветэран зноў стварыў сям’ю, выгадаваў траіх дзяцей. Працаваць уладкаваўся прадаўцом у краму. Яго ведалі, паважалі ў нашым горадзе. Па гэты час гараджане той магазін, у якім ён працаваў, называюць “Тракцінскім”. Вось якая шчырая, нефармальная народная памяць пра ветэрана жыве ў Клімавічах.

Доўгае, цяжкае, насычанае на розныя падзеі жыццё пражыў Лазар Тракцінскі. А ў 2003-м, калі яму ўжо споўнілася 90 гадоў, то забралі пажыццё бацьку да сябе сыны, якія пера-

Лазар Тракцінскі

ехалі ў ЗША. Лазар Сямёнавіч, удакладняе дачка, разлічваў з паўгода пагасцяваць, а застаўся назаўжды. Памёр ва ўзросце 98 гадоў у горадзе Дэнверы, там і пахаваны. У тым горадзе абжыліся сыны ветэрана: Іосіф і Сямён. У іх шматдзетная сем’я. Сын Іосіф працуе ў гандлёвай фірме, мае двух сыноў і дачку Алену, яна працуе ў сацслужбе па доглядзе за састарэлымі. Сыны Ігар і Дзмітрый — стаматолаг і майстар па рамонце электратэхнікі адпаведна. Сямён Тракцінскі разам з сынам Ільёй працуе на будоўлі. Адна з яго дачок, Алена, працуе ў турагенстве, а Юлія даглядае чатырох дзяцей: праўнукаў Лазара Сямёнавіча.

Мая субяседніца, Сафія Лазараўна, дадае: “У Клімавічах жывуць мае дзеці. Дачка Вікторыя — галоўны бухгалтар у клімавіцкай раённай газеце, а сын Аляксандр працуе ў будаўнічай сферы. Наша сям’я вельмі любіла Лазара Сямёнавіча, па гэты час ганарыцца ім”. “Амерыканская галіна” роду Тракцінскіх не губляе сувязі з Радзімай, родзічамі-сваякамі. Тэлефануюць з Дэнвера, перапісваюцца, прыязджаюць у госці да сястры Сафіі на сваю малую радзіму, у Клімавічы. Усе яны — сыны, унукі ды праўнукі — добра гавораць не толькі на англійскай, але й на рускай мове.

Іван Лапо, краязнаўца, сябра Беларускага саюза журналістаў

Сямён, малодшы сын Лазара Тракцінскага, з унукамі Ральфам, Натанам і Златай

ЭСТАФЕТА ПАКАЛЕННЯЎ

Я вырасла ў сям'і франтавіка

Горадам майго дзяцінства, сталення, далучэння да вялікага подзвігу бацькоў стаў Гомель

Праз адзінаццаць гадоў пасля вайны я пабачыла гэты свет. І так супала, што ў дзень майго нараджэння бацьку, ветэрану Вялікай Айчыннай Рыгору Пятровічу Здараўцову быў уручаны ордэн Чырвонай Зоркі, які шукаў яго з вайны. Бацька мужна ваяваў, ён меў чатыры раненні, быў за баявыя заслугі ўзнагароджаны ардэнамі, медалямі. Пасля вайны закончыў педінстытут у Мінску, стаў настаўнікам гісторыі. Гарачы прыхільнік жанру ваенных мемуараў, сабраў багатую бібліятэку. Так што вернасьць пажыццёвая “ваеннай тэме” ў мяне, як кажуць, у крыві — з гомельскага дзяцінства.

Горад мой родны, Гомель паўстаў пасля вайны з руін і попелу. Многія вуліцы там названы імёнамі герояў мінулай вайны, іх подзвігі назаўжды ў памяці нашай. У дзяцінстве я жыла на Трэцім батарэйным праездзе, у вялікім доме-зрубе з разнымі аканіцамі, які пабудавалі бацька пасля вайны.

Даўно тое было, а помніца ж добра. Серабрэстыя дажджынікі сыплюцца на зямлю... Аранжавае лісце плавае ў восеньскіх лужынах, быццам маленькія караблікі. Я стаю ля Вечнага агню. Ён запалены на плошчы, каля брацкай магілы. Мы, юныя вартавыя, застылі ў ганаровай варце. І тую цішыню парушае толькі пошум ветру ў галінах дрэў ды гэты дождж па асфальце. Твары школьнікаў, якія стаяць на варце, урачыстыя і строгія. Такімі я іх бачу.

Помніца мне й сёння, як да Вечнага агню падышла жанчына. Сівыя пасмы яе валасоў выбіліся з-пад хусткі. Вельмі асяцярона паклала пунсовай,

у дажджавых кроплях гваздзікі да падножка помніка. Пастаяла трохі. А потым падышла да адной з нас, паглядзіла па галаве й сказала: “І ў мяне дачка такая ж была... У сорак першым...”. Затым ціха сышла. І зноў восеньскі вецер гнаў па асфальце лісце, шапацеў дождж. А мы прадаўжалі стаяць у святой цішыні ля Вечнага агню.

Піянераў школы № 3 горада Гомеля, у якой я вучылася, рэгулярна прызначалі дзяжурцы ля Вечнага агню. Адбіралі лепшых, самых вартых — такое ў нас было патрыятычнае выхаванне. Мы стаялі ў ганаровай варце на Мемарыяле “Вечны агонь”, узведзеным на брацкай магіле савецкіх воінаў і падпольшчыкаў, якія загінулі ў 1943–44 гадах. Там, на Плошчы Працы, усталяваны помнік: скульптура салдата з апушчаным сцягам. І запалены Вечны агонь. У 1967 годзе было адкрыццё Кургана Славы, ён размешчаны недалёка ад Трэцяга батарэйна-

га праезду, дзе я жыла, у адным раёне. Я была на ўрачыстым адкрыцці — у групе ад Палаца піянераў, дзе займалася адразу ў некалькіх гуртках. Помніца, была ў піянерскім гальштуку, з кветкамі. Шчаслівая: мне давялося ўдзельнічаць у важнай падзеі! Курган Славы быў насыпаны ў 1967 годзе ў Фестывальным парку паблізу Рэчыцкага праспекта. У кургане сабраны зямля больш чым са ста месцаў, дзе ў гады вайны праходзілі буйныя бітвы.

Мы жылі тады памяццю пра жорсткую, доўгую вайну, хоць ніколі яе не бачылі. Але тую памяць прынеслі з фронту нашы бацькі. Яна — частка саміх нас, жыцця нашага... Дзіўна тое, але ж я і цяпер памятаю некалькі вершаў і чатырохрадкоўяў, якія чытала, калі ўдзельнічала ў “літмантажках”, у шматлікіх мерапрыемствах, калі адкрывалі помнікі, праходзілі святкаванні, памятнаы

Рыгор Здараўцоў з жонкай, дачкамі і ўнучкамі

сустрэчы з ветэранамі ў школьныя гады ў Гомелі.

Як памяць пра вайну, так і сяброўства прадстаўнікоў розных народаў Савецкага Саюза, што разам змагаліся супраць нацыстаў — гэта моцны стрыжань

майго жыцця. Ведаю: крывё нашых бацькоў замарана Вялікая Перамога. Давайце будзем памятаць пра тое мы ўсе, хто жыве ў незалежных краінах на постсавецкай тэрыторыі. Многім з нас проста па шанцавала нарадзіцца. І мне таксама, бо мой бацька-франтавік, Рыгор Пятровіч Здараўцоў, вярнуўся з вайны. Памятаючы пра яго, я заўсёды з вялікай удзячнасцю стаўлюся да ветэранаў, бо ведаю: часам выжыць на вайне было яшчэ цяжэй, чым застацца там назаўжды. Незабыўнымі сталі для мяне сустрэчы з членамі грамадскай арганізацыі ветэранаў-вызваліцеляў Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў “Крым-Беларусь” у Еўпаторыі. Я едала кожнага з іх асабіста. Іх усё менш разам з намі, але яны ў нашых сэрцах — назаўжды.

Бо мы жывём і помнім.

Дзіна Шаўчэнка, старшыня Беларускай нацыянальна-культурнай аўтаноміі “Крым — Беларусь”, г. Еўпаторыя

Рыгор Здараўцоў. Брэст, 1948.

Ад рэдакцыі. Дзіна Шаўчэнка паведаміла нам, што здымак Рыгора Здараўцова, які змяшчаем, так і быў паўколеравым — гэта не сучасная камп’ютарная апрацоўка. Зроблены пасля вайны: “Бацька тады праходзіў трохгадовую звыштэрміновую службу ва Узброеных сілах. На зваротным баку здымка надпіс: “Город Брест. 1 февраля 1948 года. Катенбор”. Паглядзела ў інтэрнэце: ёсць раён горада з назвай Кацін Бор”. Мы ўдакладнілі: яшчэ ў польскіх дакументах XIX стагоддзя й на тагачасных мапах вёска значылася як Катенбург (Katenborg). Гэта ў паўночна-заходняй частцы Брэста. Можна, так мясцовасць была названая па прозвішчы ранейшага ўладальніка? Borg — горад у перакладзе з ісландскай. Яшчэ Дзіна Шаўчэнка дадае, што 4-ы раз бацька быў цяжка паранены пад Кёнігсбергам, на цэле ў розных месцах потым засталася рубцы. “Пасля апошняга ранення ён доўга лячыўся, затым яго ўзялі ў штаб: пэўна, за выдатныя почырк. Пасля вайны ж пісалася шмат розных дакументаў. Фота зроблена перад дэмабілізацыяй, бо ў 1948-м ён паступіў у педінстытут, дзе й сустрэў маму. Яны ў сакавіку 1949-га пажаніліся”.

СВЯТОЧНАЯ МАЗАІКА

“Купалінка”: і днём, і вечарам

Народны ансамбль беларускай песні быў запатрабаваны ў святочных майскіх імпрэзах у Тальяці

Святочныя імпрэзы пачаліся ў Тальяці з 1 мая: у горадзе прайшло шэсце, прысвечанае Дню міжнароднай салідарнасці працоўных. Людзі ў Аўтагра-

дзе, бачна было, засумавалі па такіх святах: калі хораша ўсім разам прайсціся па вуліцах горада з сябрамі, знаёмымі. А наш народны ансамбль беларускай песні “Купалінка”, што дзейнічае пры суполцы “Нёман”, па добрай традыцыі даў канцэрт у Музейным комплексе “На-

следзе”. Штогод, так павялося, беларускі гурт радуе жыхароў Цэнтральнага раёна горада новымі ўдзельнікамі ды новым рэпертуарам. Такое спяванне — добры “агляд сіл” нашых, своеасаблівая генеральная рэпетыцыя перад наступнымі адказнымі выступленнямі.

8 мая мы ўпершыню правалі ў Парку Перамогі тэатралізавана-гістарычны квест “1944. Дзеці Перамогі”. Дарэчы, ідэя квеста нарадзілася ў часе Форуму “Культура. Погляд моладзі”, які праводзіцца дэпартаментам культуры гарадміністрацыі. Сцэнар квеста стварылі на аснове гістарычных фактаў, успамінаў дзяцей і ветэранаў вайны, па апавяданнях Якуба Коласа. Выконваючы заданні, удзельнікі яго даведаліся цікавыя факты пра гераічны й трагічны перы-

Адно са святочных выступленняў “Купалінкі”

яд савецкай гісторыі, пра дзейнасць дзяцей у імя Перамогі на фронце і ў тыле. Спачатку быў мітынг, потым — ускладненне вяноў і кветак да Вечнага агню ад адміністрацыі горада, губернатара Самарскай вобласці, ветэранаў. А квест пачаўся з прадстаўлення, якое падрыхтавалі ўдзельнікі Лабараторыі эстэтычнага развіцця “Триумф” (Культурны цэнтр “Автоград”), “Купалінкі” ды народнага ка-

лектыву балет-эстраднага танца “Креатив”.

І вось — 9 Мая. На вуліцы +28 градусаў: цяплынь! У шосты ўжо раз было шэсце “Бессмертного полка”, тысячы людзей прынялі ўдзел у ім. А затым на ўсіх пляцоўках горада — канцэртныя імпрэзы. “Купалінка” ж вельмі запатрабавана ў Тальяці, таму яна паўдзельнічала і ў дзённай праграме у Парку Перамогі, і ў вячэрняй — ля Палаца спорту “Волгарь”. І вельмі прыемна было чуць, калі госці й жыхары горада сустракалі “Купалінку” воклічамі: “Біс!”, “Брава, “Купалінка!”.

Людміла Дзёміна, г. Тальяці

Курсант Віталь Шылкін з маці, бацькам, сястрой і бабуляй

Ад рэдакцыі. Памятным стала свята Перамогі для Людмілы Дзёмінай яшчэ й таму, што ў яе, унучкі франтавіка, унук Віталь упершыню паўдзельнічаў у тальяцінскім Парадзе Перамогі — разам з іншымі юнакамі з Тальяцінскага дзяржуніверсітэта. Віншuem курсанта Віталія Шылкіна і ўсіх яго родзічаў!

“І людзі зьведаюць аб прадзедах сваіх...”

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Прозвішча ён атрымаў ад айчыма Нікіфара Багдановіча. А народжаны быў з прозвішчам Скокліч. Лёс роднага бацькі Сцяпана пакуль невядомы. Прадзед Максіма, Лук’ян Сцяпанавіч Багдановіч, таксама ў той вёсцы жыў і служыў пры памеснай сядзібе садоўнікам. Там жа нарадзіўся і дзед Максіма — Ягор Багдановіч. І цяпер у той маляўнічай мясцовасці ля рэчкі Піці знойдзеш родзічаў паэта па прозвішчы Кормаз. А галіна радаводу Кормазаў лучыцца з Багдановічамі праз дачку Хрысцю роднага брата дзед Ягора, якога звалі Фёдар (Фронка): гэта значыць, пра Хрысціну Фёдараўну, у дзявоцтве Багдановіч.

Далей пуцяводная нітка роду Багдановічаў павядзе нас у мястэчка Халопенічы Барысаўскага павета: цяпер Крупскі раён Міншчыны. Туды Ягора Багдановіча прывёз памешчык Лапа — як дваравага кухара ў прыдбаны маёнтак. У Халопенічах дзед паэта Ягор Лук’янавіч Багдановіч пабраўся шлюбам з Анэлай (Ганнай) Фаміной Асьмак: будучай бабуляй паэта. І 20 сакавіка 1862 года ў іх сям’і нарадзіўся бацька паэта: Адам Багдановіч. У 1874 годзе юнак закончыў народную вучэльню ды як лепшы вучань у зімовы перыяд 1874–1876 гадоў дапамагаў навучаць дзяцей Халопеніч свайму настаўніку Якімовічу. Вось так у свае 12 гадоў і прыдбаў першы настаўніцкі досвед. Не ўсе ведаюць: з 1879 па 1882 год Адам вучыўся ў Нясвіжскай настаўніцкай семінары — той самай, дзе пазней вучыўся й Кастусь Міцкевіч (будучы Якуб Колас). З часам Адам Ягоравіч стаў вядомым этнографам, фалькларыстам, мовазнаўцам, гісторыкам.

Іншым разам, паўтараючы вядомыя факты, мы не задумваемся: а што паспрыяла такім зацікаўленасцям местачковага хлопца? Сёння ж ведаем: з маленства ён чуў усюды беларускую мову, з вуснаў сваёй маці Анэлі слухаў народныя песні, казкі. Яна ж атрымала тэапаэтычна-песенныя скарбы ў спадчыну ад сваёй матулі: Рузалі Казіміраўны Асьмак. Прабабуля паэта была таленавітай носьбіткай, зберагальніцай народнай даўніны: абрадаў, звычайў, варожбаў, паданняў, прыказак і прымавак, загадак ды іншага. Яна была вядома ў Халопеніцкай акрузе яшчэ як варажбітка-знахарка, да яе прыходзілі па парадку, калі трэба было прыняць важнае ра-

Злева направа: загадчыца музея Людміла Іванова, старшыня Ялцінскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Крыма Людміла Кулік-Куракова і старшыня беларускай суполкі “Сябрына” ў Алушце Віталь Бартохаў

шэнне, і ва ўрачыстых выпадках запрашалі быць распарадчыцай.

Многае з тае духоўнае спадчыны, якую зберагалі ў сям’і, было запісана Адамам Ягоравічам, апрацавана і надрукавана. Менавіта багатая вусна-паэтычная творчасць маці й бабулі паўплывалі на прафесійную дзейнасць бацькі паэта. Потым, скажам сучаснаю моваю, моцнае энергетычнае поле тых багатых духоўных традыцыйных местачковых жанчын фармавала й чулліваю душу іх унука й праўнука Максіма. Да таго ж навуковыя працы бацькі, яго фальклорныя запісы ён потым знаходзіў на паліцах хатняй бібліятэкі. Так што каштоўныя скарбы зрабілі сваю справу: Максім улюбіўся ў беларускую мову, хоць жыў далёка ад Бацькаўшчыны. А якраз пад уплывам казак і паданняў прабабулі Рузалі ды бабулі Анэлі стварыў потым нізку вершаў “У зачарованым царстве”.

На вечарыне ў Ялце мы згадалі, што на малой радзіме бацькі паэта, у гарадскім пасёлку Халопенічы, на 135-я ўгодкі Адама Багдановіча быў пастаўлены яму помнік (скульптар У. Лятун, архітэктары С. Малюк, Ю. Казакоў). У мясцовай сярэдняй школе імя Максіма Багдановіча створаны музей, экспанаты якога расказваюць пра сям’ю Багдановічаў.

Радавод па мацярынскай лініі

Ёсць на Уздзеншчыне — Мінская вобласць — вёска Мякоты. І якраз Мякота — дзявоца прозвішча маці паэта, Марыі Апанаसाўны. Даследчыкам генеалагічнага дрэва паэта па лініі маці прыйдзеца

яшчэ папрацаваць у архівах, каб заглянуць далей у мінулае й дакладна вызначыць сувязь названага тапоніма й прозвішча прашчुरаў Максіма. З біяграфічных дзеведнікаў нам вядома, што ў той вёсцы жыў прадзед паэта: Іван Мякота. Ён быў уніяцкім святаром і служыў у царкве вёскі Возера. Яго сын, Апанаас Іванавіч, нарадзіўся ў той вёсцы, хрышчаны быў у царкве вёскі Даў-

Марыя Мякота з сынам Максімам. Гродна, 1892.

гінава ў 1814 годзе. Удзельнічаў у Крымскай вайне (1853–56), за адвагу быў узнагароджаны медалём і пажыццёвым шляхецкім званнем.

З часам дзед паэта, Апанаас, пераехаў на сталае жыццё ў горад Ігумен (цяпер гэта райцэнтр Чэрвень Мінскай вобласці), дзе пачаў выконваць абавязкі губернскага сакратара, працягваў і працаваць наглядчыкам ігуменскай павятовай бальніцы. Там ён уступіў у шлюб з Таццянай Восіпаўнай Малевіч — дачкой святара, якая грала на гітары, спявала, танцавала. І тую любоў да музыкі маці генетычна перадала сваёй дачушцы Марыльцы, якая нарадзілася ў 1869 годзе. А яшчэ ў Марыі былі й літаратурныя здольнасці: у 1893 годзе “Гродненские губернские ведомости” надрукавалі яе апавяданне “Напярэдадні Каляд”.

Ад рэдакцыі. Пра дату Памяці Максіма Багдановіча, “пакутніка, да якога й бацька не завітаў у Ялту” — згадаў у нядаўнім пісьме ў рэдакцыю наш сябар, паэт і краязнаўца Сяргей Панізьнік. І яшчэ адну добрую дату знайшоў гэты руплівец у часопісе “Новы Шлях” (№ 1, 1944, Рыга): “Там Кастусь Езавітаў згадвае дату першай публікацыі ВЕРША паэта ў “Нашай Ніве”: 1909 год. То, значыць, 110 гадоў прамінула. Паколькі ж няпроста ішлі вершы юнага Максіма ў друк, то Сяргею Палуяну варта паслаць светлую думку, падзякаваць за ўвагу да замежніка”.

Сяргей Панізьнік даслаў нам і малюнак Максіма Багдановіча, які зрабіў у Львове ў 1966 годзе мастак Рыгор Фралюў.

У сям’і Мякотаў было пяцера дзяцей, і пасля смерці мужа ўдава была вымушана аддаць траіх дзяцей у мінскі прытулак. Прыгожую, адароную Марыю заўважыла апякунка прытулку, жонка мінскага губернатара Ларыса Пятрова. Яна ўзяла яе да сябе ў дом і потым паслала вучыцца ў жаночае Аляксандраўскае вучылішча, далей — у жаночую Настаўніцкую школу ў Пецябург. Так што, як бацькам, маленькі Максім атрымаў выхаванне зусім не вясковае. Праўда, маці яго памерла маладою — 4 кастрычніка 1896 года ў Гродне: хлопчыку не было й пяці гадоў.

Цяпер у гонар Марыі Мякоты-Багдановіч на фасадзе старога будынку Чэрвеня, дзе месціцца стаматалагічнае аддзяленне цэнтральнай раённай бальніцы, устаноўлена мемарыяльная дошка (скульптар — Генадзь Матусевіч). Якраз там у свой час працаваў наглядчыкам павятовай бальніцы Апанаас Мякота. Мясцовы руплівец-краязнаўца Уладзімір Дарагуш у 2006 годзе адшукаў у Чэрвені на старых могілках магілу дзед паэта. У адным з інтэрв’ю ўдакладняе: пабачыў камень на цэнтральнай алеі паміж двума агароджамі, надпіс на ім прычытаў: “Прах раба божыя Афанасія Іванавіча Мякота. Умер 1878 года, 12 января”. І далей: “Магіла ўросла ў зямлю, на ёй шыпына расце. Літары я працёр мокрым пяском, яны вельмі выразныя. Пасыпаў жоўтым пяском магілу, вянок паклаў”. Адна з вуліц Чэрвеня носіць імя Максіма Багдановіча.

Вялікая сіла малых радзім

У Мінску пазнаёміліся будучыя бацькі паэта. Паводле даведкі святара Хмарына-Гарадзецкай царквы Мінскага павета Пашкевіча, Марыя Апанаасаўна Мякота павянчалася 30 кастрычніка 1888 года з настаўнікам 1-га прыходскага Мінскага вучылішча Адамам Ягоравічам Багдановічам. На вуліцы Аляксандраўскай (цяпер вуліца Максіма Багдановіча) у доме Карказовіча, у якім змяшчаліся вучылішча й настаўніцкія кватэры, і нарадзіўся 27 лістапада (9 снежня) 1891 года будучы паэт.

А свой зямны шлях Максім Багдановіч закончыў у Ялце. Мы шануем імя слаўнага сына беларускай зямлі. У той снежаньскі дзень 2018-га згадвалі яго жыццёвы й творчы шлях, чыталі вершы з “Вянка”, дзяліліся ўспамінамі пра свае малыя радзімы. Заслужаная работніца культуры Крыма Святлана Краўцова згадала славыты Мірскі замак, вакол якога бегала басанож і цікавілася мясцовы-

мі паданнямі Карэліцкай зямлі, чытала на імпрэзе свае вершы. Старшыня Ялцінскай беларускай грамады “Белая Русь” — заслужаны мастак Аўтаномнай Рэспублікі Крым, уражэнец Камянецкага раёна Пётр Якубук раскаваў пра гераічнае мінулае свайго краю ды ваеннае ліхалецце, праз якое з дзяцінства мае інваліднасць. Пётр Рыгораўвіч закончыў Мастоцкае вучылішча ў Мінску, прысвяціў сябе прыгожай справе: ювелірнаму мастацтву. І сёлета — 50-годзе яго творчай дзейнасці.

Непаўторным, захапляльным было выступленне выкладчыцы Ялцінскай гуманітарна-педагагічнай акадэміі Ірыны Чырыч і Алены Макаравай. З Ірынай мы “пабывалі” на Гомельшчыне: у Мазыры й Петрыкаве. Алена знаёміла са

Святочная кампазіцыя

сваёй раднёй, у тым ліку й бацькам, народным артыстам Украіны Віктарам Аляксандравічам Паўлоўскім, які нарадзіўся ў Мінску. У іх выкананні гучалі аўтарскія песні Ірыны Чырыч.

Пра славытых землякоў, помнікі гісторыі Аршаншчыны пачулі мы ад старшыні Ялцінскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Крыма Людмілы Кулік-Кураковай, захапляліся яе вершамі. На сустрэчу яна запрасіла і сваіх калег. У выступленнях Наталлі Маркавай, Вольгі Сіманавай, Ніны Івановай, Наталлі Охці, Наталлі Цімафеевай, Вольгі Васільевай таксама гучалі беларускія матывы. Хтосьці быў у Беларусі па справах, гасцяваў у сяброў ці вандраваў. Усе казалі аб прыгажосці Беларусі, гасцінасці яе народа. На сустрэчы гучалі вершы на беларускай, украінскай, рускай мовах. Ажно чатыры гадзіны доўжылася сустрэча сяброў, шанавальнікаў высокай паэзіі, не адпускаялі нас і згадкі пра любыя сэрцы мясціны Бацькаўшчыны. Усіх нас паяднаў Максім Багдановіч. Завяршалася імпрэза духмянай гарбатай і супольным выкананнем славянскіх песень. Як тут не згадаць словы паэта: “Нашто ж на зямлі/ Сваркі і звадкі, боль і горыч,/ Калі ўсе мы разам ляцім/ Да зор?”

А падрыхтаваў і правёў сяброўскую імпрэзу на роднай мове я — працаўнік санаторыя “Голдэн” (які, дарэчы, летась адзначыў 60-годдзе, ураджэнец Буда-Кашалёўшчыны, заслужаны работнік культуры Крыма.

Віталь Бартохаў, старшыня беларускай суполкі “Сябрына” ў Алушце

Помнік Адаму Багдановічу ў Халопенічах

Замак моцны сценамі. І традыцыямі.

Кожную суботу ў Мірскім замку можна не толькі паглядзець музейную экспазіцыю, прагуляцца па парку, але й патрапіць на цікавую пленэрную імпрэзу

Выстаяў і аднавіўся

Мірскі замак я наведала ў суботу, калі там ладзіцца праграма open-air і збіраецца найбольш гасцей. У гэты дзень у замкавым дворыку адзначаўся Міжнародны дзень музеяў, сярод якіх годнае месца займае цяпер і замак-палац. Па-рознаму складаўся яго лёс на працягу 500-гадовай гісторыі. Шмат разоў ён трапляў у эпіцэнтр гістарычных падзей, неаднойчы быў разграблены й разбураны. Але выстаяў, адбудаваўся, і сёння захопляе гасцей сваёй прыгажосцю й веліччу. Не толькі на рыцарскія турніры, канцэрты, выставы, фестывалі, тэатралізаваныя прадстаўленні з'язджаюцца турысты з розных краін, але й для таго, каб паглядзець на музейную экспазіцыю.

Мне пашчасціла, і я адразу далучылася да цікавай экскурсійнай групы. Гэта былі дэлегацыі з гарадоў-пабрацімаў Баранавічаў: Бяла Падляскі й Гдыні (Польшча), Новавалынска (Украіна), Елгавы (Латвія), якія прыехалі на “Баранавіцкую вясну-2019”. Гаспадары свята вырашылі паказаць гасцям славу тасці Беларусі. Летась, як мне расказалі, іх вазілі ў Нясвіж, а цяпер — у “Замкавы комплекс “Мір””. Турысты былі ў прадчуванні чагосьці незвычайнага. Мне таксама карцела паглядзець, а што там унутры. Бо як звонку выглядае Мірскі замак, цяпер ведаюць многія. Памятаю, у 90-я стаяла пры яго руінах, і ніяк не магла паверыць, што з іх можа паўстаць велічны будынак. Пазней, калі на вочы патрапіўся фотаздымак замка-волога у рэкламным буклеце, зразумела: цуд адбыўся. Цяпер, калі ўсе залы адкрытыя для наведнікаў і паўночкія цікавыя артэфектаў, цяжка ўявіць: тут не было нават перакрыццяў, не кажучы пра інтэр’еры. Таму многія імкнуцца на свае вочы ўбачыць: што гэта за Мір?

Рэстаўрацыйныя работы пачаліся ў 1983 годзе. А ў 2000-м Мірскі замак быў уключаны ў Спіс Сусветнай спадчыны ЮНЭСКО ў першую чаргу за тое, што ўвабраў розныя культурныя стылі: готыку, рэнэсанс, барока. 16 снежня 2010 года было яго ўрачыстае адкрыццё. А праз тры месяцы замак атрымаў статус самастойнага музея (з 1987 па 2011 год быў філіялам Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі).

Экскурсагод нашай групы, намесніца дырэктара Вольга Навіцкая, кажа: самае галоўнае ў Мірскім замку — яго сцены, якія выстаялі й захаваліся на працягу 500 гадоў. Асноўная музейная экспазіцыя размешчана ў Паўночным корпусе. На другім паверсе там — залы, экспанаты якіх распавядаюць пра абарончае дойлідства ВКЛ у XIV–XVII стагоддзях і пра былых уладальнікаў замка — гэта Ільнічы, Радзівілы, Вітгенштэйны і Святаполк-Мірскія. Нашчадкі апошніх жывуць у Польшчы, Англіі, Францыі, Германіі, ЗША, Аргенціне. Некаторыя з іх неаднаразова бывалі ў Мір-

скім замку ў якасці ганаровых гасцей. Напрыклад, у 2002-м замак наведалі Марыя Святаполк-Мірская з Вялікабрытаніі ды Іаланта Вільконска з Польшчы. (Іаланта Вільконска — дачка Кіры Іванаўны, княгіні Святаполк-Мірской. — Рэд.) У экспазіцыйнай зале Мірскага замка можна спыніцца ля карціны “Зімовы пейзаж”, якую спадарыня Марыя падаравала ў музей. Гэта карціна яе маці Надзеі, што жыла ў Мірскім замку да 1939 года. Другая спадкаемца, Ірэна Святаполк-Мірская з Германіі, наведала замак у 2012 годзе. У Беларусі яна была з дачкой Алівіяй і ўнукам Васілём. Ірэна пакінула радзіму ў 1939-м, у 8-гадовым узросце. За гэты час яна 38 разоў пераязджала з месца на месца, пабываўшы ў 7 краінах. Перад візітам у Беларусь пастаралася ўспомніць родныя для яе ў маленстве мовы, рускую і беларускую. Марыя Святаполк-Мірская з Вялікабрытаніі наведала Мірскі замак у 2012-м ужо ў другі раз. З некаторымі прадстаўнікамі роду, напрыклад, з Бернадэт Святаполк-Мірской з Францыі і Марыяй Святаполк-Мірской з ЗША, навуковыя супрацоўнікі замка падтрымліваюць сувязь па электроннай пошце, атрымліваюць ад іх дакументы й фотаздымкі, якія маюць дачыненне да Мірскага замка.

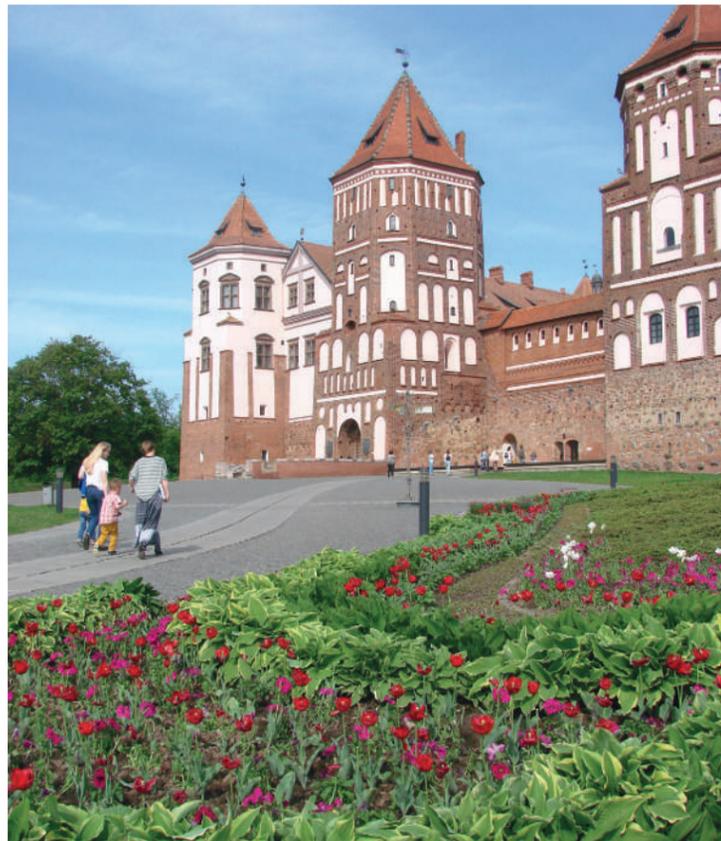
Парадныя залы размяшчаліся на трэцім паверсе палаца, і мы змаглі ўбачыць узноўленыя інтэр’еры некаторых: “Столовой избу” і Партрэтнай залы. Як і раней, яны ўражваюць гасцей сваім убраннем, дэманструюць моц уладальнікаў замка. Для іх афармлення выкарыстаны паліяўнічыя трафеі, упрыгожаная разьбой мэбля, карціны лепшых жывапісцаў Еўропы, рыцарскія даспехі. Многіх здзіўляюць шпалеры.

“Захопляе тое, як старадаўнія майстры маглі падабраць столькі рознакаляровых нітак і выткаць не толькі габарытныя прадметы й будынкі, але й перадаць эмоцыі на тварах рыцараў і дам”, — дзеліцца Алена Грысле, якая ў складзе дэлегацыі ў Баранавічах прадстаўляла Елгавіцкае гарадское самакіраванне (Латвія). Мы ж ведаем як кіраўніцу беларускай суполкі “Лянок”, пра якую неаднойчы пісала наша газета. У Мірскім замку Алена — не ўпершыню. Але шпоруз у яго інтэр’ерах заўважае нешта новае. Два гады назад яна была тут з намесніцай мэра Елгавіцкага гарадскога самакіравання Рытай Веціранэ, і яны дамовіліся аб супрацоўніцтве з адміністрацыяй Мірскага замка. Як вынік: летась у замку былі выстаўлены карціны выбітнага латвійскага мастака й

мастацтвазнаўцы Гедэрта Эліаса (міжнародны праект “Маё жыццё — жывапіс”) з фондаў Елгавіцкага гістарычнага й мастацкага музея імя Гедэрта Эліаса. У Латвію з замка паехала выстаўляцца калекцыя старадаўніх веераў.

Намесніку мэра Новавалынска Аляксандру Громіку (Украіна), які ў замку ўпершыню, акрамя ўсяго спадабаліся падвалы. Яго зразумелі многія. Па-першае, падвальныя памяш-

прадаўжаем купляць каштоўныя рэчы, якія адразу выстаўляюцца, — расказаў дырэктар замка Аляксандр Лойка. — Мы імкнемся да таго, каб экспанаты замка былі набліжанымі да часоў панавання іх уладальнікаў”. Толькі летась куплены 172 прадметы, якія аздобілі інтэр’еры пакояў замка. Самая значная з тых артэфектаў — французская шпалера XVIII стагоддзя (тканы дыван) “Пейзаж з млынам”, 11-я

Прыгожы Мірскі замак у майскую пару

канні менш за ўсё змяніліся з даўніх часоў. І векавыя сцены там найбольш уражваюць. Па-другое, “Кухонная изба” й вінныя скляпы могуць найбольш ярка расказаць пра грандыёзныя балі, пышныя прыёмы, якія ладзілі князі. З напояў мясцовай вытворчасці ў замку, аказваецца, любілі піва й “пітны мёд”. Лепшым лічыўся мёд “паўтарак”, пілі й “двайны”. Тыя два гатункі называліся “каралеўскімі”, бо патрабавалі вялікага тэрміну вытрымкі. Кошыкі з агароднінай і садавінай, рыба, ракі, сыр, цукар, падвешаныя на драўляным шасце ў скляпеннях кольцы каўбас, кумпякі, цыбуля і часнок — прадукты, якія ўжываліся і ў даўнія часы.

Артэфекты даўніны

Што турысты, наведваючы замак у другі, трэці раз, адкрываюць яго наноў — не выпадкова. Сёння для гасцей адкрыты ўсе залы замка, якія актыўна напаяюцца. “Наша экспазіцыя артэфектаў налічвае каля 5 тысяч адзінак. І мы

па ліку ў калекцыі шпалер у замку. Сёлета куплена 12-я шпалера: XVII стагоддзе. Такім чынам, Замкавы комплекс “Мір” валодае найвялікшай калекцыяй заходнееўрапейскіх шпалер сярод усіх беларускіх музеяў. Новыя шпалеры куплены з дапамогай беларускай Амбулсады ў Парыжы й беларусаў, якія жывуць у Францыі.

Яшчэ адзін значны артэфект мінулага года — гэта пісьмы апошніх уладальнікаў Мірскага замка: князёў Святаполк-Мірскіх. 24 лісты з закончанымі тэкстам і 32 асобныя аркушы разрозненых пісем купілі на французскім аўкцыёне праз беларускага калекцыянера. Эпістальярная спадчына ахоплівае перыяд з 14 верасня 1936 па 7 ліпеня 1937 года. Не менш цікавыя й вітражы XVI — першай паловы XVII стагоддзяў, якія набыты летась. Яны з так званых “кабінетных вітражоў”, надзвычай папулярных у тыя часы ў Швейцарыі. Летась быў набыты і алавяны “Неф” XVIII стагоддзя. Гэта настольнае ўпрыгажэнне, якое выкарыстоўвалася ў каралеўскіх і магначкіх сем’ях для сервіроўкі стала. Радзівілы, як багацейшы род ВКЛ, напрыклад, мелі ў нясвіжскай скарбніцы некалькі залатых і срэбных нефаў. Цяпер эксклюзіўны прадмет можна пабачыць на выставе ў Мірскім замку пад назвай “Таямніцы забытых рэчаў”.

А такі артэфект, як кніга ванагна інжынера ВКЛ Казімі-

ра Семановіча на лацінскай мове “ARTIS MAGNE ARTILLIRIE” (“Вялікае мастацтва артылерыі”), выдана ў Амстэрдаме (1650 г.), заняла ганаровае месца ў музеі. Гаспадары Мірскага замка вельмі цанілі й збіралі кнігі: бібліятэка Святаполк-Мірскіх налічвае каля 2 тысяч экзэмпляраў на англійскай, французкай, нямецкай, італьянскай, польскай, рускай, арабскай і кітайскай мовах. На жаль, яна была знішчана 17 верасня 1939 года, пасля прыходу ў мястэчка Мір Чырвонай арміі.

Летась фонды музея папоўніліся калекцыяй прадметаў са шкла XVIII — XIX стагоддзяў, якія, верагодна, былі выраблены на Налібоцкай шкляной мануфактуры князёў Радзівілаў. Увагу прыцягвае графін з гравіроўкай шляхецкага герба “Шрэнява” і 3 купфі першай чвэрці XIX стагоддзя.

Дырэктар Аляксандр Лойка прызнаўся: супрацоўнікі замка не супраць набыцця арыгінальных даспехі XVI — XVII стагоддзяў. Пакуль уяўленне пра ахоўнае ўзбраенне шляхетных лівоніаў ВКЛ даюць толькі рэканструяваныя даспехі тых часоў, якія можна пабачыць у Рыцарскай зале.

Калі экскурсія па залах — хутчэй пазнавальная, то ў вежы замка, іх чатыры, можна ісці па прыгоды. З пачатку XVI стагоддзя амаль поўнаццю захавалася пяціярусная Паўднёва-Заходняя вежа з вузкай і каменнай лесвіцай. Яе канструкцыя дазваляе зразумець арганізацыю бою ў старадаўнія часы. Наша група пабывала не ў адной вежы — у некалькіх, рухаючыся па сістэме патаемных хадоў у сценах, ідучы следам за экскурсаводам. Хоць лесвіцы былі ну вельмі крутымі й вузкімі, але перамагала цікаўнасць. І калі нам аб’явілі, што мы падняліся на вышыню сучаснага васьміпавярховага будынка, усе палічылі гэта за ўласны подзвіг. Праз арку Узной вежы група спусцілася ў адзіную на сённяшні дзень у Беларусі сярэднявечную замкавую турму.

Артысты — у замку

Апоўдні ў Мірскім замку прагучалі гарматныя стрэлы ў гонар “Мірскай харугвы”. Міжнародны дзень музеяў адзначаўся пад слоганам “Увесь Мір — тэатр”. Пасля абеду ў Слановай зале наведнікам з розных краін паказалі батлеечнае прадстаўленне “Ад Рыма — да Міра”, своеасаблівую мастацкую фантазію на тэму знаёмства князя Радзівіла ды італьянскага архітэктара Яна Марыі Бернардоні. А ў замкавым дворыку на свежым паветры студэнты Беларускай дзяржакадэміі мастацтваў прадставілі пастаноўку “Хрыстос прыязмліўся ў Гародні” па водле Уладзіміра Караткевіча.

Пасля імпрэзы многія гулялі па англійскім ды італьянскім парках, а таксама каля возера, якія маюць статус помнікаў прыроды Беларусі. Праменаду спрыяў і сонечны дзень.

Ганна Лагун.
Фота аўтара.

Дарэчы. Залп з гарматы ў Мірскім замку быў дадзены 21 мая ў гонар эстафеты “Польмя міру”. Дырэктар замкавага комплексу Аляксандр Лойка падкрэсліў, што знакавы культурны аб’ект апынуўся ў цэнтры спартыўнага жыцця Беларусі, прыняўшы эстафету II Еўрапейскіх гульняў.

Сімвалічна, што медалі спартыўнага свята ўпершыню былі прадстаўлены публіцы ў Мірскім замку, назва якога сугучная з назвай акцыі “Польмя міру”.

РОДНЫЯ ЛЮДЗІ

“Прыпяць” — наша маладосць

На 55-гадовы юбілей Тураўскага народнага ансамбля танца “Прыпяць” збіраюцца яго ўдзельнікі з розных краін. У чым сэрцы жывуць надпрыпяцкія мелодыі, танцы — адгукніцеся, далучайцеся да свята!

Гэты самабытны калектыў, што нёс народнае мастацтва з Палесся, з Жыткавіцкага раёна Гомельшчыны ў вялікі свет, памятаюць многія. Калектыў радаваў сваім мастацтвам шматлікіх глядачоў як у беларускай глыбінцы, так і ў Гомелі, Мінску, Маскве. Былі ў нашай гісторыі шматлікія паездкі ў Грузію, Украіну, Малдову, Расію й далёкае замежжа. Нам шмат апладзіравалі, шчыра дзякавалі, бо мы неслі людзям прыгажосць і радасць.

Ансамбль “Прыпяць” — гэта наша маладосць. Нездарма ж ён быў і лаўрэатам прэміі Ленінскага камсамола Гомельшчыны, узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР. А ў Тураве цяпер нават усталявалі памятны знак у гонар артыстаў “Прыпяці” ўсіх гадоў.

Мне прыемна, што нашыя набыткі не прапалі марна. У Тураве ж вельмі любяць танцы! Нават у дзіцячых садках танцуюць маленькія тураўцы, з імі дарослыя праводзяць абрады, карагодныя спевы. А ў вёсцы Верасніца, што пад Туравам, ёсць ансамбль “Верасок”. Ён ужо мае ганаровае званне народнага ансамбля танца. І гурт “Ніва” з палескай вёскі Рэмель, што ў Столінскім раёне Брэстчыны, таксама з дапамогай сяброў з “Прыпяці” мае цяпер званне народнага. Усе яны радуецца землякоў. Мне ж вельмі прыемна, чуючы пра іх добрую славу, згадаць: гэта ж я іх заснаваў!

Колькі таленавітых людзей прайшло праз гэтыя калектывы! Ведаю, што жы-

ЮРГЕН ПЯСЕЦКІ

Мікола Котаў з Тэатрам фальклору “Матуліна хата”

вуць яны цяпер, танцуюць у розных гуртах ці кіруюць мастацкімі калектывамі й за межамі Бацькаўшчыны: у Расіі, Ізраілі, ЗША ды іншых месцах. Яны ж і там, далёка ад матуліных хатаў, нясуць нашае народнае мастацтва, радуецца людзей фальклорнымі набыткамі, духоўнай спадчынай беларусаў.

Напярэдадні юбілею звяртаюся да ўсіх, з кім мы разам танцавалі, вандравалі, жыццёвую мудрасць спасцігалі, сяброў на ўсё жыццё выбіралі. Дзякуй вам, дарагія мае артысты! Вы пачыналі свой

спяць у творчасць у далёкія гады, калі вучыліся яшчэ ў школе. Цяпер вы — бацькі, дзядулі-бабулі, аднак, спадзяюся, заўсёды згадаеце родныя мясціны, сваю малую радзіму, што дала вам сілы далей рухацца па жыцці — адухоўленым мастацтвам. Згадаеце сваю маладосць, праз якую светлай, трохі тужлівай мелодыяй цячэ наша з вамі “Прыпяць”. То не стамляйцеся, мае сябры! Танцуйце, спявайце, дзе б ні былі, наладжвайце з аднадумцамі абрадавы дзеі. А яшчэ, як наказвалі нам продкі-палешукі, шануйце людзей, шануйце Зямлю, шануйце Сонца і Неба!

Праз старонкі “Голасу Радзімы”, праз чытачоў газеты, з якой даўно сябрую, хачу запрасіць усіх, праз чыё сэрца працякае “Прыпяць”, хто танчыў у згаданых народных калектывах, на свята ў Тураў. А калі каму ёсць што згадаць пра тых шчаслівых гады нашай танцавальнай маладосці — падзяліцеся ўспамінамі. Пішыце ў рэдакцыю.

Віншую ўсіх з 55-годдзем “Прыпяці”! Шчасця, здароўя, дабрабыту вам і вашым сем’ям!

Мікола Котаў, заснавальнік ансамбляў “Прыпяць”, “Верасок” і “Ніва”, ганаровы грамадзянін горада Турава

КОЛА ЧЫТАННЯ

Лідар — Уладзімір Караткевіч

Кнігі класіка беларускай літаратуры займаюць пяць пазіцый сярод 45 кніг у рэйтынгу прадаваў у кнігарнях “Белкнігі”, якіх па краіне працуе больш чым 100

Цікавыя высновы можна рабіць, грунтоўчыся на тым, якія кнігі ў пэўны час у краіне найбольш купляюцца. У нас ёсць магчымасць аналізаваць рэйтынгі кніг, што найболей актыўна прадаваліся ў Беларусі са студзеня па сакавік 2018-га.

Усё лепшае — дзецям! І гэта пра нас, бо не шкадуем грошай на тое, каб іх парадаваць добраю кніжкай. Таму, напэўна, у рэйтынгу на першым месцы — “Дзіцячы атлас Беларусі”: яго набылі 188 пакупнікоў.

Уладзімір Караткевіч з “Дзікім паляваннем караля Стаха” — на пятым месцы: прададзена 76 асобнікаў. На шостым месцы — ізноў гэты ж аўтар з кнігай “Чорны замак Альшанскі”: прададзены 71 асобнік. Абедзве кнігі, дарэчы, выйшлі ў выдавецтва “Попурри”.

Што цікава: і на 13-м месцы — “Дзікае паляванне караля Стаха”, але з выдавецтва “Беларусь”: рэалізавана 44 асобнікі. На 14-м месцы — 17-ы том са Збору твораў Уладзіміра Караткевіча, які цяпер выдае “Мастацкая літаратура”: прададзена 43 асобнікі.

Яшчэ адна кніга класіка была на 18-м месцы — “Хрыстос прызямліўся ў Гародні”, прададзена 37 асобнікаў. Гэтае выданне рамана — таксама ад “Попурри”.

Кастусь Ладуцька

ПЛАНЕТА ЛЮДЗЕЙ

Ізраільскія сустрэчы з Беларуссю

Таблічка з малітвай “Ойча наш” на сцяне Ерусалімскага францыскаўскага храма Pater Noster на Аліўнай гары

У далёкім краі, што стаў калыскай хрысціянства, таксама ёсць згадкі пра нашу Бацькаўшчыну

Некаторыя з беларусаў-католікаў змаглі сёлацца ў красавіку пабываць у пілігрымках святкавання Вербнай нядзелі й Пасхі ў Ізраілі. Ладзіў пілігрымкі Пастаральны цэнтр пры Канферэнцыі біскупаў Беларусі, дырэктарам якога — ксёндз Раман Факсінскі. Пашчасціла й мне пабываць у гістарычных, святых для хрысціян мясцінах.

Самае вялікае ўражанне — ад наведвання Ерусалімскага Храма Гробу Господняга. Менавіта адтуль, як вядома, штогод

на праваслаўную Пасху ў беларускія храмы дастаўляецца Пасхальны агонь, і па жаданні вернікаў ён асвятляе ў святочную пару й нашы дамы, сем’і.

Вельмі прыемныя пачуцці, гонар за родную мову перажылі мы, калі ўбачылі: Беларусь і беларуская мова прадстаўлены на сценах хрысціянскіх святых Ізраіля. Там ёсць, напрыклад, малітвы па-беларуску, напісаныя на таблічках. Нам патлумачылі: у 2011 годзе была ўсталявана такая таблічка з малітвай “Ойча наш” на сцяне Ерусалімскага францыскаўскага храма Pater Noster на Аліўнай гары. Усяго ж там, бачылі, размешчана каля

130 таблічак з гэтай малітвай на розных мовах.

У 2014 годзе ў Назарэце, у базыліцы “Благавешчання” была ўсталявана мазаічная выява Маці Божай Будслаўскай. Цікава было яшчэ даведацца: мазаіку зрабіў бежанец з Сірыі, які цяпер жыве ў Бэтлееме, а фундавала добрую справу сям’я Пэгі з Палестыны. І там, на далёкай зямлі, мы, пабачыўшы выяву, адразу з цеплынёй у сэрцах згадалі: у снежні 2018-га святкаванне ў гонар абраза Маці Божай Будслаўскай (Будслаўскі фэст) унесена ў Рэпрэзентатыўны спіс сусветнай спадчыны ЮНЭСКО.

Варта яшчэ згадаць, што ў 2015 годзе ў сцяне храма Эйн-Карэма ля Ерусаліма з’явілася беларуская таблічка з малітвай “Магніфікат” — гэта словы, якія прамовіла Святая Дзева Марыя пасля звеставання пры сустрэчы з Елізаветай, маці Яна Хрыс-

Беларускі сцяг на мачце лодкі ў Галілейскім моры

ціцеля (Лк. 1, 46-55). І ў 2015-м была ўсталявана таблічка са словамі песні Захарыі “Бенедыктус” (дабраслаўленне): “Добраслаўлены Пан, Бог Ізраіля...” (Лк. 1, 68-79). Тыя таблічкі на чырвоным фоне, з белым арнамантам у беларускім стылі выканалі армяне, а фундаатарам быў Вікта Обух. Асвятчэнне тых беларускіх таблічак-малітоў праводзіў Мітрапаліт, арцыбіскуп Тадуш Кандрусевіч. З нагоды тых падзей адбыліся тры нацыянальныя пілігрымкі.

Вядома ж, дзе б ні быў чалавек, яму радасна сустрэць згадкі пра Радзіму. Яны могуць быць самымі рознымі. Вось і ў часе вандроўкі на лодцы па Галілейскім моры нам, пілігрымам з Белару-

Таблічка “Бенедыктус”

Галіна Івуць пры мазаічнай выяве Маці Божай Будслаўскай у Назарэце

сі, зрабілі прыемны падарунак. Прадстаўнікі мясцовага сэрвісу, даведаўшыся, адкуль мы, паднялі на мачце ў гонар гасцей Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь. Вось адтуль і наш здымак.

Нават з такіх сустрэч, згадак пра Бацькаўшчыну ў часе пілігрымкі ў Ізраіль я зрабіла высновы: каталіцкі Касцёл падтрымлівае, пашырае беларускую мову ў хрысціянскім свеце.

Галіна Івуць, удзельніца пілігрымкі, г. Мінск. Фотаздымкі Аляксандры Шчыглінскай і Максіма Кавалёва.